

Gemeenteraad & zeggenschap

Democratic Challenge - Discussiepaper

reacties en suggesties zijn welkom via info@democraticchallenge.nl

Raadscanvas Democratisch Proces [BETA TESTVERSIE]

Marije van den Berg

Raadscanvas Democratisch Proces

waarmee je de thermometer kunt steken
in lokale democratische situaties

Inhoud

Waarom wil je iets weten over het proces?	3
Kaderstellen is ook: scherpe vragen stellen	3
De vragen zijn niet partijpolitiek of 'coalitie/oppositie'	4
Het Raadscanvas: twee delen voor twee niveaus	5
Aan de basis: democratische waarden	7
Burgerschap: zeggenschap, betrokkenheid, verantwoordelijkheid, initiatief	7
Macht: agendavorming, doorwerking, invloed; tegenmacht en onmacht	7
Inclusie: selectie en diversiteit	8
Deliberatie: vruchtbare uitwisseling van argumenten	8
Transparantie: inzicht in het proces, informatie- en geldstromen	8
Efficiëntie: zuinig met belastinggeld en met tijd van burgers en ambtenaren	8
Proportionaliteit: streven naar de kleinste mogelijke interventie	8
Vrijheid van uiting: openheid, communicatievormen en -mores, pers en belangen zonder stem	9
Legitimiteit: steun voor de uitkomst, voor het proces en voor de rituelen van de macht.	9
Canvas "Democratisch Proces" [groen]	10
1. Wat is de opgave en wat willen we bereiken (welk maatschappelijk resultaat?)	10
2. Waar is dit proces gestart? Bij wie? Wie voelt er urgentie?	10
3. In welke fase zitten we?	10
4. Om wie gaat het? Wie zijn de actoren?	11
5. Wie heeft voordeel van het resultaat, en	
6. Wie heeft nadeel van het resultaat?	12
7. Wie (of welk belang) heeft (nog) geen eigen stem en/of kanaal?	12
8. Wie heeft welke invloed in deze fase?	12
9. Wat is de rol van de gemeente?	13
10. Wat kost het resultaat? en	
11. Waar stroomt het geld? (Waar slaat de winst neer?)	13
12. Wat zijn de communicatie- en informatievormen?	14
De kernvraag: wat is hier de democratische praktijk?	14
Canvas "Raadsinterventie" [oranje]	16
13. Welke rol kiest het raadslid?	16
14. Wat is hier nu nodig? Meningsvorming over de opgave	17
15. Welke instrumenten kan de gemeente inzetten?	18
16. Wat stelt het college voor?	18
17. Wat is mijn interventie (wat doe ik als individueel raadslid)?	18
18. Wat is onze interventie als raad (wat doen we gezamenlijk)?	19
19. Wat bestellen wij als raad? (Besluit en opdracht aan het college/ambtenaren)	20
20. In hoeverre verbetert dit de democratische praktijk? (Toets op democratische waarden)	20

Waarom wil je iets weten over het proces?

Bij complexe opgaven in de lokale gemeenschap is 'het proces' voor publieke besluiten en uitvoering, niet vanzelfsprekend makkelijk of goed. De manier waarop je tot besluiten komt, wie er informatie aandraagt, wat die informatie is, de manier waarop je zaken uitvoert, wie voordeel en nadeel heeft en hoe je dat weegt, hoe het met het geld en verantwoordelijkheid en macht en invloed zit: het is een heel gepuzzel, waarbij ook veel intuïtief, impliciet en tegelijkertijd gebeurt. Waarbij we soms achteraf constateren: dat had beter moeten. **Maar wat dat 'beter' dan precies is, die volgende keer..?**

Wat helpt om scherp te krijgen waar we het over hebben, is om een onderscheid te maken tussen de 'waarborgdemocratie' en de 'ontwikkelingsdemocratie'. In een **ontwikkelingsdemocratie** wil je met elkaar als politiek (als politici) 'dingen voor elkaar krijgen', doelen bereiken, resultaten halen, stippen op horizonnen najagen. In een **waarborgdemocratie** zorg je er als volksvertegenwoordiger voor dat er aan (voor)waarden voldaan wordt en brengen anderen dingen tot stand.

Want ook daar kun je je mee bemoeien als raadslid. Dan ben je meer aan het reflecteren op het democratisch proces en minder dingen 'voor elkaar aan het krijgen'. Dat doen dan andere mensen, mensen in de gemeenschap. Loslopende burgers, ondernemers, ontwikkelaars en een enkele wethouder of ambtenaar, maar jij niet. Jij kan het niet op je conto schrijven dat jij het goede idee op tafel hebt gebracht of de prachtige oplossing hebt verzonnen. Je hebt er wel voor gezorgd dat die oplossing nog *prachtiger* werd door anderen aan tafel te krijgen, of nog *democratischer*.

Als 'waarborgdemocraat' ben je dus meer bezig met het proces en breng je minder 'mening' zelf in.

In deze complexe wereld is het belangrijker dan ooit dat mensen zich bemoeien met 'de omstandigheden waaronder' we oplossingen verzinnen. Je bent dan aan het werk aan 'proceslegitimiteit': dat de manier waarop we dingen doen, "klopt", zuiver is, integer is, en ja dus democratisch is. Het is uiterst belangrijk dat mensen zich daar verantwoordelijk voor voelen. En wie anders dan gemeenteraadsleden zouden dat bij uitstek moeten zijn?

Als je als gemeenteraad namens de gemeenschap (!) wilt (bij)sturen op de democratische kwaliteit van processen, moet je dus allereerst goed weten *hoe het zit* en als er iets mankeert, *hoe het beter moet en wat je daarvoor moet doen of laten*. Met het Raadscanvas heb je daarvoor een instrument in handen. Aan de hand van de vragen in het canvas kun je de democratische thermometer in een kwestie steken en je interventie als gemeente bepalen, of beslissen: hier doen we niets, of: hier vragen we het iemand anders.

Kaderstellen is ook: scherpe vragen stellen

De vragen uit het canvas dwingen je tot nadenken over de specifieke kenmerken/criteria van 'democratie' - democratische waarden. En je kunt erop gaan (bij)sturen; en dus ook controleren. Dat doe je vanuit je verantwoordelijkheid als gemeenteraad voor het lokale democratische systeem.

(En dat systeem zit niet alleen “rondom het gemeentebestuur”, maar ook elders in de gemeenschap.)

De antwoorden op deze vragen leveren niet alleen inzicht voor de raad op. Vaak zorgt het ook voor het richten van de blik van het ambtelijk apparaat. Daarmee is het stellen van dit soort vragen, een kaderstellende activiteit. **Immers: je geeft als raad aan, door deze vragen te stellen, welke democratische criteria/uitgangspunten je hanteert voor het totstandkomen van een besluit of voor de uitvoering ervan.** Door nieuwe/betere criteria stel je het kader scherp.

Het is de taak van het college/de ambtenaren om (te helpen om) op de vragen een antwoord te geven, of vinden. Zo hebben we dat namelijk afgesproken in de verdeling van verantwoordelijkheid: de raad gaat over het ‘wat’ en college en ambtenaren over het ‘hoe’. Bovendien is het ambtelijk apparaat ervoor om de raad goed te bedienen in het uitvoeren van hun taak.

Maar natuurlijk kan het absoluut geen kwaad om als raadslid, raadsfractie, of werkgroep vanuit de raad ook zelf antwoorden te zoeken: hoe zit het hier? Hoe meer je zelf weet, hoe beter! Dat is dan je controlerende taak. Maar laat je door het college niet vertellen dat je dat *altijd* zelf moet doen, noch dat de antwoorden je niet aangaan ‘omdat dat uitvoering is’.

De vragen zijn niet partijpolitiek of ‘coalitie/oppositie’

Dit soort vragen krijgt (alleen) sturende (kaderstellende) kracht als je als raad als geheel meent dat beantwoording ervan belangrijk is en voorstellen niet compleet zijn zonder ook antwoorden op deze vragen. Wanneer het *stellen* van deze vragen ‘politiek’ is, is de sturende werking grotendeels weg.

De interventies zijn wel ‘politiek’

De ‘politiek’ zit hem in de interpretatie van het antwoord op de vragen; de controle ervan (hierbij komt je eigen kennis en achterban kijken), en het betekenis eraan geven (dat doe je immers vanuit een politieke/ideologische visie) en de voorstellen voor een eventuele interventie (daarbij weegt bijvoorbeeld mee wat jij vindt dat de rol van de overheid zou moeten zijn).

De controle (kloppen de antwoorden?), het betekenis geven (wat is er aan de hand?) en je voorstel voor interventie (wat nu?) moet je als raad(slid) dus zelf organiseren. Daar komt je achterban, je netwerk in de gemeenschap (volksvertegenwoordiging) en je politieke ideaal (hoe vinden wij dat het zou moeten gaan? welke belangen moeten we meewegen?) aan bod. En daarbij krijg je hulp van de griffie, van de lokale rekenkamer, wellicht je achterban of groepen in de gemeenschap met kennis van zaken en - vergeet die niet - het ambtelijk apparaat. (Mits je helder om die hulp vraagt.) Overigens is het idee niet dat je als raad alle besluiten naar jezelf toe organiseert. Maak dus ook als raad ruimte voor de invloed van anderen die het misschien wel beter weten of kunnen dan jij. Hanteer hierbij het motto: **laat zaken over aan anderen, als dat democratisch beter is.**

Zo groot mogelijke meerderheid

Je sturende kracht als gemeenteraad is groter wanneer je gezamenlijk tot een conclusie kunt komen, waarbij de wijsheid van de minderheid zo veel mogelijk meeklinkt in het meerderheids-

besluit. De 'helderheid' van besluiten hangt hiermee samen: als je als fracties allemaal afzonderlijk het college probeert te sturen, stuur je niet (goed). Bovendien is het dan onvoldoende gelukt om als gemeenteraad iets te beslissen 'in het algemeen belang' - wat natuurlijk groter is dan 'de helft plus één' in de raad.

Dat betekent wellicht dat je voor een goed besluit over een interventie, een andere vergader- of gespreksvorm hanteert dan het klassieke debat in twee rondes met direct een stemming. Ook is het goed denkbaar dat je ruimte maakt voor anderen dan raadsleden om deel te nemen aan de deliberatie.

Dat streven naar een besluit met een zo groot mogelijke meerderheid, laat natuurlijk onverlet dat je als afzonderlijke fractie/partij altijd je eigen plan kunt trekken. Dat hoeft niet alleen binnen de raad - ook daarbuiten kun je als fractie zelf een interventie op het proces plegen (bijvoorbeeld door een gesprek te organiseren, onderzoek te doen of actie te voeren).

Datzelfde geldt natuurlijk ook voor burgers: het is niet per se beter wanneer zij participeren in processen van de gemeente. Hun eigen werkwijze is misschien wel veel 'democratischer'. Het proces kan er dus democratischer op worden wanneer de gemeente, de gemeenteraad, of andere overheidsprofessionals minder gaan doen dan ze deden.

Het Raadscanvas: twee delen voor twee niveaus

1) Democratisch proces; te gebruiken voor een concreet dossier of probleem op een bepaald moment. Hoe democratisch is het rond dit dossier/thema/project nu georganiseerd? Is er een democratische tekort? Wat is de democratische praktijk op dit moment? Hierbij werk je samen met ambtenaren, wethouder en natuurlijk ook met belanghebbenden om de antwoorden op de vragen te vinden. Je kunt hierdoor (beter) constateren of je iets moet doen als overheid, of niet.

We hebben ervoor gekozen in dit canvas democratische waarden 'in algemene zin' op te nemen. Maar het staat je natuurlijk vrij om met elkaar die waarden/uitgangspunten te formuleren, eigen vragen toe te voegen, of andere woorden te kiezen als dat beter past bij jullie gemeente.

2) Raadsinterventie: te gebruiken bij het bepalen van de mogelijke interventie als raadslid en raad. Vraagt de democratische praktijk dat er iets gebeurt, moet je iets doen als raadslid/gemeenteraad, dan is de vraag: wat dan? Dit is het stuk waarbij je 'stuurt' als raadslid. Nadrukkelijk is de optie ook: we doen hier niets maar blijven kijken hoe het gaat. (Denk hierbij aan de overheidsparticipatietrap van de Rob die begint met goed kijken of je iets moet en opbouwt van loslaten naar faciliteren, stimuleren, regisseren en tot slot pas reguleren.)

Je laat los (of intervenueert niet) als dat democratisch beter is; als er geen democratisch tekort is, maar mensen het prima zelf kunnen regelen, of er juist een grote kans is op 'meer democratie' door niets te doen.

Over het algemeen is een interventie, hoe klein ook, het naar je toe trekken van verantwoordelijkheid. Dat moet je je goed realiseren. Niet dat je als raad, of overheid, geen verantwoordelijkheid

BETA — TESTVERSIE

hebt of moet willen hebben, maar het interveniëren betekent vaak: een verschuiving van de zeggenschap van de gemeenschap/burgers, naar zeggenschap van de overheid. Waar je verantwoordelijkheid hébt – of dat nu wettelijk is, of omdat je dat hebt afgesproken, of omdat dat de gewoonte was – is een interventie meer op zijn plek dan waar je die verantwoordelijkheid (nog) niet hebt.

*Er is ook nog een meer **algemeen niveau** waarop je de thermometer in de democratische situatie kunt steken, en dat gaat over de situatie 'in het algemeen' in de gemeente en gemeenschap. Hoe vinden we dat we het in onze gemeenschap doen, democratisch gezien? Wat vinden wij hier belangrijk? Welke woorden gebruiken wij daarvoor? Waar gaan wij vanuit en aan welke criteria willen wij dat onze gemeentelijke organisatie voldoet en welke criteria hanteren wij voor de manier van werken in de gemeente? Hebben we gezamenlijke spelregels voor samenwerking en processen? Om die vragen te beantwoorden, kun je als raad of gemeentelijke organisatie een gericht onderzoek instellen, en je eigen criteria verwerken in een eigen canvas.*

Aan de basis: democratische waarden

Er zijn veel knoppen om aan te draaien om een proces 'democratischer' te maken. Die knoppen zijn de democratische waarden waarop onze samenleving gegrondvest is. Want zowel de alledaagse democratische samenleving als de democratische overheid putten uit een gemeenschappelijke bron: democratische waarden.

Hieronder zet ik de waarden op een rijtje; je zult ze wellicht soms ervaren als open deuren. Erbij staan een groot aantal vragen rond die waarde. Natuurlijk zijn die vragen niet volledig. Ook zijn de waarden niet heel strak van elkaar te onderscheiden, er is samenhang en onderlinge afhankelijkheid.

Het gaat hier om een kluwen van begrippen, die elk voor zich aspecten van democratie vertegenwoordigen. Soms versterken waarden elkaar, soms zijn ze tegengesteld en werken ze elkaar zelfs tegen. Bijvoorbeeld de waarde 'Inclusie' (zo veel mogelijk mensen betrekken) en de waarde 'Efficiency' (niet te veel tijd of publiek geld besteden) staan vaak op gespannen voet. Of deliberatie, het goed wegen van argumenten, versus vrijheid van uiting en inclusie, waarbij bijvoorbeeld het uiten van woede of verdriet, of het uitgebreid stilstaan bij de belangen van een specifieke groep, soms meer voorop kan staan, en "feitelijke" afwegingen minder lukken, of op dit moment minder belangrijk zijn voor mensen.

De waarden zijn dus zeker geen 'turf-lijstje', maar **ingrediënten van democratie die we steeds opnieuw moeten mengen, in het besef dat het nooit allemaal 100% kan zijn**. Je zult dus ook merken dat de vragen die hieronder staan, tot allerlei interpretatieverschillen en afwegingen leiden, en ook tot een andere waardering van iets wat er in de gemeente gebeurt. **Dat is dan politiek**.

En het gaat dan om de afwegingen en waardering van en door raadsleden, maar natuurlijk ook – juist! – om die van heel veel andere betrokkenen. Dat is wat we dan aanduiden met 'de democratische samenleving' of 'de netwerkdemocratie'.

Burgerschap: zeggenschap, betrokkenheid, verantwoordelijkheid, initiatief

Leidt wat we aan het doen zijn, tot meer zeggenschap, betrokkenheid, meer eigen verantwoordelijkheid en meer initiatief? Versterken we de democratische gemeenschap ermee, of versterken we de overheid hiermee? Welke kant stroomt de beweging op, wat is de ontwikkeling? Wat zien we als we verder kijken naar de middellange en lange termijn?

Macht: agendavorming, doorwerking, invloed; tegenmacht en onmacht

Wie heeft de macht? Hoe komt de macht tot stand? Wat gebeurt er met de input en ideeën van deelnemers aan het netwerk? Hebben zij enige invloed, nu, of verderop in het proces? Is er ruimte voor de ander? Ruimte in tijd, eventueel in geld of om van mening te veranderen? Is de bijdrage van een ieder waardevol voor hem of haar? Gaat het 'ergens over', is het van urgentie of belang voor degene die kunnen of moeten bijdragen? Wie bepaalt in dit netwerk wat er gebeurt? Wie zit er aan de andere kant en kunnen we die kant versterken? Is dat nodig? Op basis waarvan krijgen

mensen in dit netwerk meer of minder macht of invloed? Is er oog voor de minder machtigen of wordt onmacht gebagatelliseerd?

Inclusie: selectie en diversiteit

Hoe divers is de groep? Is de samenstelling van dit netwerk congruent met de samenstelling van de grotere gemeenschap? En zo nee: wat is er te bieden om de diversiteit te vergroten? Worden hier mensen uitgesloten? Is dat bewust of onbewust? Wie bepaalt de mores in deze groep? Hoe zorgen we voor inclusie terwijl de groep 'die het doet' niet divers is?

Deliberatie: vruchtbare uitwisseling van argumenten

Welke argumenten wegen we mee? Hoe wegen we die? Hoe gaat het gesprek? Hebben argumenten een "zwaarte" en waar komt dat door? Hebben we alle informatie? Als omwille van de tijd een snel besluit nodig is, kunnen we dat besluit dan 'zo klein mogelijk' maken, passend bij de hoeveelheid informatie en wetende dat niet iedereen de kans heeft gekregen zijn argumenten op tafel te leggen? Kunnen we nog terugkomen op onze beslissing als nieuwe feiten zich voordoen?

Transparantie: inzicht in het proces, informatie- en geldstromen

Hoe komt iemand erachter wanneer en hoe er in dit netwerk besluiten worden genomen? Wie er bij wie aan tafel zit, de deur platloopt of wegblijft? Wie er op welke knoppen drukt? Is er makkelijk te achterhalen hoe het geld is of wordt verdeeld? Waar het stroomt? En waarom? Zijn er zaken die niet met iedereen worden gedeeld in dit netwerk? Of juist wel? Is er informatiegelijkheid? Zijn de contactgegevens van iedereen vanzelfsprekend te delen? Maar ook: is er de mogelijkheid om plekken van beslotenheid te maken om een open gesprek mogelijk te maken en uit eventuele loopgraven of vastgezette belangen te kunnen komen? Kun je beslotenheid 'democratisch faciliteren' en hoe ziet dat er dan uit, welke voorwaarden moet je dan stellen, vooraf en achteraf?

Efficiëntie: zuinig met belastinggeld en met tijd van burgers en ambtenaren

Zuinig omgaan met belastinggeld: op welk moment komt er een bijdrage via belastinggeld? Hoe gaat dit netwerk om met de bijzondere status van belastinggeld, en hoe verantwoorden we de besteding? Is er vermenging van publiek en privaat geld? Welke dilemma's levert dat op? Worden die open besproken? Hebben we oog voor bredere publieke belangen en dus geldstromen dan alleen die in dit netwerk? Wat is de definitie van "winst" of "rendement" en wie bepaalt die? Waar slaat de winst neer?

En ook: zijn we niet overdreven veel tijd kwijt aan onze beslissingen en projecten? Kan het sneller, of met minder mensen, en wat betekent dat?

Proportionaliteit: streven naar de kleinst mogelijke interventie

Past de zwaarte van de overheidsingreep bij het probleem? Wat doet de overheid hier? Kan die haar aanwezigheid verminderen ten gunste van de ruimte voor de gemeenschap? Wat betekent dat? Wat doet de markt? Hoe benutten we die zo goed mogelijk, als gemeenschap? En natuurlijk ook: zo min mogelijk bureaucratie. Wat leggen we in dit netwerk vast aan regels en voorwaarden? Wie heeft daar baat bij en wie heeft daar last van? Kan dat minder? Is hier "beleid" nodig en wat is dat dan? Hoe beëindigen we beleid?

Vrijheid van uiting: openheid, communicatievormen en -mores, pers en belangen zonder stem

Bij vrijheid van uiting gaat het in de eerste plaats om het kunnen zeggen wat je ergens van vindt, of wat je ervaart. Maar het is breder dan dat (vandaar dat ik het liever heb over vrijheid van uiting en niet over vrijheid van meningsuiting). Je kunt je zaken afvragen rond de "kanalen van communicatie" die er voorhanden zijn om je te kunnen uiten. De mogelijkheid om bijvoorbeeld niet op schrift maar mondeling deel te nemen aan besluitvormende processen. De keuze voor de vorm: een debat of een gesprek of iets heel anders: een demonstratie, een actie of iets kunstzinnigs. De plek en tijd waar we samenkomen: wie is 'te gast' bij wie, wie kan er niet bij zijn?

De vraag hoe het met de pers gaat in de gemeenschap, kunnen zij hun werk doen, wat is hun invalshoek, en hun toegang. Zijn er taboes, mag gezegd worden wat er gezegd moet worden? Maar ook: in hoeverre is er ruimte voor minderheidsstandpunten en of die wellicht actief gezocht worden. En hier kun je ook de vraag stellen: mag je twijfelen en vragen stellen zonder het antwoord te kennen, ook als bestuurder, of mag je van mening veranderen en hoe doe je dat goed?

Legitimiteit: steun voor de uitkomst, voor het proces en voor de rituelen van de macht.

Dit is een bijzonder waarde, omdat legitimiteit meer de optelsom is van alles hiervoor, dan dat het een op zichzelf staande waarde is. Kreeg je vroeger legitimiteit min of meer kado bij je positie, in een netwerkdemocratie is er meer en meer sprake van gegunde legitimiteit, waarbij macht eerder achteraf geconstateerd wordt (met daarbij het oordeel: was dat goed of niet?) dan dat die macht vooraf wordt gelegitimeerd door algemeen geldende formele regels. Gegunde legitimiteit hangt sterker samen met democratische waarden dan met juridische en bureaucratische regels, omdat het gaat om een keer op keer afwegen van de situatie. Dat werkt nu eenmaal beter vanuit waarden dan vanuit regels. "Maatwerk" bestaat dan ook bij de gratie van gegunde legitimiteit: jij mag het doen zo lang ik dat goed vind en het goed gaat. Vertrouw ik daarop? Wat heb ik nodig om daarop te vertrouwen?

Een waarde om wat langer op te kauwen en wellicht tot het laatst te bewaren.

Canvas “Democratisch Proces” [groen]

Te gebruiken bij een concreet dossier of probleem op een bepaald moment

De nummers komen terug op het canvas

1. Wat is de opgave en wat willen we bereiken (welk maatschappelijk resultaat?)

Wat is de opgave, en wat is er af als het af is? Waar zien we het aan dat het af is? Hoe ziet het eruit als het af is? Wat is de eerste mijlpaal waar we naartoe werken en hoe ziet die eruit?

Soms zijn we het met elkaar oneens over hoe het resultaat eruit ziet. Wat er af is als het af is. Of zelfs wat de opgave is. Wanneer daar geen helderheid over is, kun je als raad niet (bij)sturen. Ook is het helaas vaak onduidelijk wat we willen zien op langere termijn, en wat we dan - op korte termijn - als tussenstap zien. Een vraag die dat blootlegt is: hoe ziet het er halverwege uit?

Je uitgangspunt is: iedere betrokkene moet weten wat het beoogde resultaat is van het project/proces.

Dat is overigens iets anders dan: we hebben geen oog voor onbedoelde effecten (goed of slecht). Het is ook iets anders dan: eenmaal ingeslagen wegen mag je echt nooit meer af. En al helemaal iets anders dan: alle betrokkenen moeten het eens zijn met het beoogde resultaat om mee te kunnen doen. Een tegenstander is ook een betrokkene.

2. Waar is dit proces gestart? Bij wie? Wie voelt er urgentie?

Je rol als raadslid is de urgentie in de gemeenschap detecteren en die vertalen naar passend overheidshandelen. **Je stelt zo vaak mogelijk de vraag: wie heeft dit besteld?**

Is het een vraag uit de samenleving, en van wie dan, of is het gestart bij het politieke bestuur? Of heeft een ambtenaar dit bedacht? Onderzoekt onder meer de legitimiteit van het overheidshandelen. Met deze vraag leg je bloot in hoeverre het al lukt om aan te sluiten bij de vraag van de samenleving, als gemeente en als raad, of dat je vooral uitgaat van het aanbod dat je zelf doet.

De vraag om urgentie betekent dat je beter in kaart brengt ‘wie gaat lopen’. Als er helemaal geen urgentie is, gebeurt er niets. Al de urgentie alleen gevoeld wordt door mensen zonder macht of mogelijkheden, gebeurt er meestal ook weinig, terwijl dat wel nodig kan zijn. Wat ook kan, is dat de urgentie alleen gevoeld wordt door de overheid, en niet door de gemeenschap. In het slechtste geval ontstaat er dan misbruik van bevoegdheid. In het beste geval is het nog steeds “feestcommissie zoekt feest”. Dan gaat de overheid iets doen waar niemand op zit te wachten.

3. In welke fase zitten we?

1. Probleem/kans-definitie
2. Voorbereiding. Eventueel kun je die nog specificeren naar kiemfase (ideeën ophalen), ontwikkelingsfase (uitwerken) en plan-/realisatiefase
3. Besluitvorming

4. Uitvoering en beheer
5. Evaluatie, reflectie, terugblik en bijsturen (en dan ga je weer naar 1.)

Elke fase vraagt om zijn eigen 'tafelchikking' van belanghebbenden en om een afweging over de mate van invloed die iedereen heeft. De fases zijn niet altijd scherp te onderscheiden, en soms lopen ze door elkaar. Dat hoeft niet per se een probleem te zijn, maar als mensen/groepen van mening zijn dat we in verschillende fases zitten, is dat wél een probleem dat je moet oplossen. Als je als gemeenteraad besluiten neemt (3), terwijl inwoners nog (denken dat ze) kunnen meedenken (2) in de voorbereiding, gaat het mis. Of je gaat een of ander project voorbereiden (2) in een wijk, terwijl inwoners ook nog wel iets willen zeggen over waar voor hen de grootste problemen zitten waar dat project een oplossing voor zou kunnen bieden (1).

Denken in fases, kan een oplossing bieden wanneer je vanwege allerlei pragmatische redenen bepaalde democratische uitgangspunten los moet laten. Je spreekt dan uit dat die reden alleen geldt in deze fase, en spreekt af hoe je dat in de volgende fase democratisch gezien 'goed maakt'. Dit voorkomt democratisch struisvogelgedrag, waarmee je als een proces eenmaal loopt, je juist steeds vaker besluit om er 'pragmatisch' mee om te blijven gaan. Je streven is die (utopische) 100% democratisch; je blijft je blik daarop richten voor verderop in de tijd. Wanneer je als raad stuurt op deze beweging, zul je in alle fases explicietere afwegingen krijgen, en blijkt er vaak meer mogelijk.

Een voorbeeld. Bij de waarde Transparantie hierboven, stelden we daarover al vragen. Immers: sommige onderhandelingen (voorbereidende fase) gaan beter in beslotenheid. Dat betekent: water bij de wijn op de waarde 'transparantie'. Je kunt dan manieren zoeken om in een volgende fase (besluitvorming of bij een evaluatie) dat tekort aan te vullen. Bijvoorbeeld door tijdens de onderhandelingen een opname of notulen te laten maken die je publiek maakt op een later moment. Of door "geheimhouding" een einddatum te geven.

Of: als er een heel snel, en dus meestal niet inclusief, besluit moet worden genomen, zet je éxtra in op 'inclusie' bij de uitvoering van dat besluit, in plaats van in de selecte groep van die eerdere fase te blijven zitten.

Of: als er weinig geld is voor een 'wijkvisie', zul je geen intensief participatieproces kunnen betalen. Maar misschien is er wel ruimte bij de beoogde uitvoerders of ontwikkelaars om daarin in een eerdere fase al mee te draaien?

4. Om wie gaat het? Wie zijn de actoren?

Hier doe je je uiterste best om *iedere* betrokkene goed in beeld te krijgen. De gemeenteraad sturt hiermee op het 'breed kijken', niemand overslaan. Deze vraag is een voorwaarde (kader) voor 'inclusiviteit'.

Dit betekent niet dat al die betrokkenen ook (in even grote mate) aan tafel zitten of moeten. Maar ze niet in beeld krijgen vooraf, betekent meestal dat ze later opduiken (in de vorm van bezwaren of helaas gemiste kansen/groepen). De keuzes voor het al dan niet aan tafel brengen, hangen af van

allerlei factoren: hoe groot is hun belang? willen ze zelf aan tafel? is dit het juiste moment? et cetera. De gemeenteraad is zelf trouwens ook een actor, en vaak zijn fracties of raadsleden weer verschillende actoren.

5. Wie heeft voordeel van het resultaat, en

6. Wie heeft nadeel van het resultaat?

Wie is 'voor' en wie is 'tegen' en waarom? Hiermee stuur je op het in beeld brengen van verschillende belangen. Het is belangrijk om dat te doen, omdat de natuurlijke neiging van het college is om de 'smetteloze route naar het einddoel' aan de raad te presenteren. Een voorstel waarin de tegenspraak, de weerstand, de tegenstrijdige belangen al zijn 'opgelost' en er alleen nog maar voordelen overblijven, met een enkele inspreker om het tegengeluid te laten horen. De natuurlijke neiging van de raad is om die smetteloze route naar dat einddoel, te belonen met een 'stem voor'.

Het gedrag dat je hiermee - wellicht onbedoeld - bestelt bij het ambtelijk apparaat, is het netjes wegpoetsen van weerstand. Nog los van de last die je daar verderop in de tijd van kunt krijgen, het is in de eerste plaats niet democratisch om slechts de voordelen aan de raad te presenteren. Immers, zij moeten de afweging in het algemeen belang maken, waarin zij alle belangen wegen.

Met deze vraag geef je het college, en dus het ambtelijk apparaat, om de ingewikkeldheid, het 'gedoe', de complexiteit van dossiers open op tafel te leggen, nog voordat je er een oplossing of compromis voor hebt. Dit houdt het proces open voor tegenspraak en tegenmacht.

7. Wie (of welk belang) heeft (nog) geen eigen stem en/of kanaal?

Allereerst zorgt deze vraag ervoor dat je breed blijft kijken naar belangen die niet automatisch in beeld komen. Je kunt als raadslid bedenken: moet ik die stem dan vertolken? Of kan het anders? Het uitgangspunt hierbij is dat je bemoeyenis proportioneel is; een belang brengt de belanghebbende bij voorkeur zelf over het voetlicht, en je vertegenwoordigt alleen als nodig. Dat zal betekenen dat je soms kiest voor 'gemengde vergadertafels' of andere gemengde processen, waarbij raadsleden en anderen samen gesprekken voeren of beslissingen nemen.

Als raadslid kun je vragen aan het college / het ambtelijk apparaat om een voorstel te doen: hoe ga je dat belang stem geven (meer inclusie en/of vrijheid van uiting), of een manier waarop je de argumenten rond dat belang mee laat wegen in de beslissingen (betere deliberatie).

8. Wie heeft welke invloed in deze fase?

Het is belangrijk om voor ogen te hebben hoe op dit moment de invloed en de macht van verschillende belanghebbenden in de praktijk werkt. Hiervoor bestaat een handig instrumentje, dat de Ringen van Invloed heet. Op dit overzichtje breng je in beeld welke belanghebbende welk soort invloed heeft (van alleen maar "op de hoogte" tot aan "meebepalen/zeggenschap"). Als raadslid maak of vraag je een situatieschets van de invloed van partijen. Wie zit er aan tafel, wie levert ideeën, wie werkt mee? En wie niet? Op basis daarvan kun je dan je politieke oordeel daarover beter vormen.

BETA — TESTVERSIE

Je voorkomt hiermee niet-sturende vragen als ‘is het wel representatief’ of ‘we moeten niet de grootste schreeuwers de meeste macht geven’, en kan veel preciezer formuleren welke belanghebbende in jouw ogen meer of minder invloed moet krijgen.

De taartpunten geven de verdeling op basis van het belang van mensen die bij de opgave betrokken zijn:

- ▶ Beslissers: mensen die al dan niet de stekker uit een project kunnen trekken
- ▶ Beïnvloeders: het “georganiseerde belang”, bijvoorbeeld een wijkvereniging, een belangengroep of een vereniging van eigenaren
- ▶ Uitvoerders: actoren die een rol spelen bij de uitvoering van het project of kennis kunnen opleveren. Ambtenaren, adviseurs en leveranciers
- ▶ Gebruikers: actoren die de gevolgen van het project ervaren.

De cirkels geven de mate van invloed aan die de actoren in het project spelen. Natuurlijk zit hier een glijdende schaal in. Beslissers, die meesturen en zeggenschap hebben; actoren die meewerken aan het resultaat; meedenkers, die inhoudelijke inbreng leveren en daarna weer verdwijnen; en meeweters, die geen taak bij het project hebben, maar wel actief op de hoogte worden gehouden.

Je kunt als raadslid nadere analyses vragen (of maken) van dit krachtenveld om nog betere keuzes te kunnen maken over ‘de verdeling van de macht’. Bijvoorbeeld het in kaart brengen van de verschillende belangen, argumenten of netwerkverbindingen tussen mensen.

Dit instrument kun je gebruiken voor je eigen (politieke) oordeel, maar je kunt natuurlijk ook ‘kaderstellend’ zijn aan het ambtelijk apparaat door in het algemeen te eisen dat zij dergelijke analyses op gezette tijden maken (want dat helpt!); daarmee stuur je op een meer doordacht procesontwerp, zonder zelf iets te hoeven zeggen over wie welke invloed zou moeten hebben.

9. Wat is de rol van de gemeente?

Vergeet niet goed scherp te krijgen hoe het zit met de invloed en macht van de raad, het college en de ambtenaren. Klopt die? Stemt iedereen ook expliciet in met de rol die hem is toegedacht? Weet je als raadslid dat je op dit moment geïnformeerd wordt en je nog niet met ideeën kunt komen in deze fase? Of: ben je je ervan bewust dat het college op dit moment allerlei knopen doorhakt? Of dat ambtenaren nu criteria bedenken voor de selectie van een bedrijf op een dossier met veel impact in de gemeenschap? Realiseer je je dat de samenleving in deze fase hoge betrokkenheid en veel invloed van jou als raadslid verwacht?

Het kan daarbij helpen om de taak van de overheid beschouwen vanuit de driedeling: de rechtmatige overheid, de presterende overheid en de netwerkende/participerende overheid.

10. Wat kost het resultaat? en

11. Waar stroomt het geld? (Waar slaat de winst neer?)

Wie betaalt wat? Wat is het aandeel publiek geld? Levert de overheid verhoudingsgewijs een kleine of grote bijdrage? Welke deuren gaan er open of dicht door meer of minder geld? Wie bepaalt de winst? Wie bepaalt of er winst moet worden gemaakt? Wie bepaalt of kosten hoog of

laag zijn? Hoe stroomt het geld door deze wijk? Hoe stroomt het geld door dit project? Welk aandeel wordt gedaan door vrijwilligers, welk deel door professionals (en is dat roofofbouw of juist fijn). Welke partijen krijgen verhoudingsgewijs grotere sommen geld van de gemeente? Kan het goedkoper? Kan het met maatschappelijke meerwaarde? Kan het 'lokaler'?

Ga deze vragen (alsjeblieft!) niet allemaal altijd stellen, maar kijk of het je, juist als niet financieel specialist, lukt om de effecten van (publiek) geld op de lokale gemeenschap scherper in beeld te krijgen. Als raadslid bepaal je waar de gemeente geld aan uitgeeft. Dat is een ontzettend krachtig instrument, en hoe beter je dat hanteert, hoe effectiever je kunt zijn als gemeenteraadslid. En snap je het niet? Dan snappen burgers het waarschijnlijk ook niet. En kunnen we er als gemeenschap dus geen invloed op hebben.

12. Wat zijn de communicatie- en informatievormen?

Wat staat ons en andere de belanghebbenden ter beschikking voor communicatie (en is dat adequaat)? Wat is de situatie nu? Gaan mensen met elkaar aan tafel, doen we een folder, komt er een hoorzitting in de raad, gaan we in debat, doen we een werkbezoek, et cetera wie doet wat op welke manier? Dit gaat natuurlijk ook in op de communicatie/interactie die buiten het gemeentehuis is. Hierbij kijk je goed naar je lijst met mensen die invloed hebben (zie 8 en 9) of zouden moeten hebben (zie 4, 5, 6 en 7) en wat dat betekent voor je vormen en toon. Het uitgangspunt is dat je aansluit bij de communicatie van de ander - doe je dat niet, dan heeft het meestal niet het gewenste effect.

Heel belangrijk is de rol van de pers. Is er sowieso pers? Wie heeft er toegang tot de pers, en tot wie heeft de pers toegang? Is die in staat om hoor en wederhoor te plegen, voorziet het bestuur in de juiste informatie of wordt er veel gependokterd?

En is het relevant om uit te zoeken of verschillen in toon/emotie goede communicatie belemmeren? Zijn er mensen boos, murw of heel wantrouwig? Dat in beeld hebben, helpt om te beoordelen of het proces recht doet aan alle belangen.

Wat doe je met de antwoorden?

Als deze vragen zijn beantwoord (voor zover nodig en relevant), dan begint het betekenis geven aan de antwoorden.

De kernvraag: wat is hier de democratische praktijk?

Om dat te benoemen, zou je kunnen putten uit de democratische waarden uit het canvas; bij wijze van spreken zou je ze allemaal langs kunnen lopen en kunnen bedenken: is er iets bijzonders met deze waarde op dit moment (inclusie, invloed, deliberatie, burgerschap, transparantie, efficiëntie, proportionaliteit, vrijheid van meningsuiting, legitimiteit). Maar je kunt het natuurlijk ook in je eigen woorden beschrijven.

Is er geen tekort, of is het tekort in jullie ogen in deze fase beargumenteerd te rechtvaardigen (bijvoorbeeld doordat er in een volgende fase (zie 3) 'goedgemaakt' wordt), dan is dat ook een prima uitkomst. Ook kun je ervoor kiezen om een situatie die democratisch geweldig in elkaar steekt, te

BETA — TESTVERSIE

analyseren om te kijken: kunnen we hiervan leren, kunnen we dit vaker doen, hoe zorgen we ervoor dat deze goede ervaring vaker gaat voorkomen.

Wanneer je geconstateerd hebt dat er een tekort is, en waar hem dat dan in zit, of dat je iets meer wilt met een succesvolle praktijk, dan komt de volgende stap: het bepalen van de interventie. Wat ga ik nou doen? Daarvoor kun je dan het Canvas Raadsinterventie benutten.

Canvas “Raadsinterventie” [oranje]

Te gebruiken bij het bepalen van de mogelijke interventie als raad of raadslid

De nummers komen terug op het canvas

In het vorige canvas ‘Democratisch proces’ (groen) is de democratische thermometer in een dossier op dit moment gestoken. We hebben de democratische praktijk scherper in beeld. Dit tweede canvas ‘Raadsinterventie’ (oranje) is erop gericht om jouw interventie te bepalen: wat ga je doen of laten?

13. Welke rol kiest het raadslid?

Het is belangrijk om je te realiseren dat in een netwerkdemocratie raadsleden nieuwe rollen op zich kunnen nemen (of misschien zijn ze wel niet zo nieuw, maar buiten beeld geraakt). Op het canvas staat we een aantal rollen opgeschreven; ze komen uit de publicatie ‘Het Raadslid in de Doe-democratie’ van het Ministerie van Binnenlandse Zaken. Ze geven een andere, aanvullende invulling aan de trits “kadersteller, controleur, volksvertegenwoordiger”.

Rollen zijn bijvoorbeeld:

- ▶ de visionair met een inhoudelijk verhaal: iemand die mensen weet te binden aan een toekomstbeeld
- ▶ borger van de democratische waarden: het ervoor garant staan, ervoor zorgen dat dingen op een democratische manier kunnen gebeuren, publieke besluiten op een democratische manier genomen worden, voorbereid worden, uitgevoerd worden en geëvalueerd worden.
- ▶ bewaker van de machtsbalans: op zoek naar de tegenmacht en die laten horen, de scherpe criticus
- ▶ verbinder van mensen rond een thema of opgave; vaak doe je dat door de opgave te articuleren, adresseren en te agenderen.
- ▶ stemgever: de vertegenwoordiger van een belang dat geen eigen stem of kanaal heeft
- ▶ ombudsman of -vrouw: helpt van kasten naar muren en geleidt door de institutionele jungle van-uit het belang van de burger
- ▶ procesarchitect: werkt een alternatief proces uit
- ▶ ... of iets wat wel moet maar we nog niet bedacht hebben..!

Net als met de rollen ‘volksvertegenwoordiger, controleur, kadersteller’, is het niet altijd even helder welke rol je vervult. Soms is het een combinatie.

Als je van waarde bent in de democratische samenleving, zul je vandaag de dag andere rollen kiezen dan tien, twintig of honderd jaar geleden. Griffie, ambtenaren en dagelijks bestuur voorzien de gemeenteraad in de mogelijkheid om dat te doen. Verdiep je als raadslid, als griffie, als ambtelijke organisatie en als dagelijks bestuur in deze rollen.

Vertaal ze eens naar je eigen stijl van opereren, of die van collega-raadsleden. Hoe ziet de invulling van zo'n rol eruit per 'politieke kleur', bijvoorbeeld? Waar zie je deze rollen terug? Welke ligt jou? Welke niet? Is het in jullie raad divers genoeg?

Realiseer je dat in een netwerkdemocratie het raadslid op andere manieren van waarde kan zijn dan slechts als "uiter van allerlei belangen in het forum Gemeenteraad" en dat het instituut Raad aan relevantie wint, door passender rollen toe te voegen aan hun arsenaal aan werkwijzen.

14. Wat is hier nu nodig? Meningsvorming over de opgave

We hebben met het vorige canvas vastgesteld wat de democratische praktijk is. De volgende vraag is: wat is hier nu nodig? **Het gaat dan om de opgave in het democratische proces: hoe maken we het nog democratischer?** (En dus niet meteen: "Wat vind ik er nu inhoudelijk van?")

In veel gevallen gaat het best aardig en is het antwoord: er is niet zo veel nodig. Dan hoef je - als gemeente - dus ook niet zo veel te doen. Maar soms constateer je dat er wel degelijk iets nodig is. Jouw blik wordt hier al sterker gekleurd door je wereldbeeld, politieke kleur of ideaal. Afhankelijk van wat jij belangrijk vindt, wat jouw partij belangrijk vindt, zul je de democratische praktijk immers anders wegen. Dan wordt het politiek.

Jouw beoordeling van de praktijk is bijvoorbeeld:

- ▶ Deelbelangen worden onvoldoende meegewogen (inclusie en deliberatie)
- ▶ Er zijn heel veel gegevens niet bekend bij bijvoorbeeld buurtbewoners, of ondernemers die zich in een bepaald dossier willen mengen (transparantie)
- ▶ Op het gemeentehuis is de beslissing al genomen, voordat we goed en wel in kaart hebben gebracht wat de situatie was (macht)
- ▶ Er zijn grote groepen die invloed willen hebben op onze besluiten en voor wie dat ook legitiem is, maar die wij niet aan tafel hebben gekregen en gezien (inclusie)
- ▶ Het publieke geld stroomt in handen van een private partij zonder dat daar iets tegenover staat (efficiency)
- ▶ Onze aanbestedingsregels maken het onmogelijk dat sociaal ondernemers meedoen (burger-schap)
- ▶ Een belangrijke bijeenkomst is op dinsdag om 10:00 uur (vrijheid van uiting, inclusie)

Dat zijn voorbeelden van democratische praktijken waar je je als raadslid in zou kunnen mengen. Dus je begint met het beantwoorden van de vraag, wat is hier nu nodig? En dan kun je dus heel goed kijken naar de antwoorden op de vragen bij dat democratische proces canvas. Hoe kijk ik daar naar? Je zegt dan bijvoorbeeld:

Het is in mijn ogen nodig dat...

... de belangen van de kinderen op deze school meegewogen worden in het besluit tot fusie

... de berekeningen voor deze renovatie beschikbaar komen

... we de argumenten van de tegenstanders van dit besluit meewegen

... we de betrokken partijen om tafel krijgen en samen een besluit nemen

... we garanties inbouwen zodat een deel van de winst terugvloeit naar de publieke kas

... we in aanbesteding de bredere maatschappelijke meerwaarde van onze inkoop meewegen

... we een communicatievorm kiezen die past bij de mensen die we willen horen

Hierover kun je dan met elkaar als raad in gesprek gaan. Je komt dan gezamenlijk tot een beoordeling van de praktijk: de opgave. Je kunt je voorstellen dat je je ideeën daarover laat weten aan, of beter nog: vooraf bespreekt met of toetst bij de mensen om wie het gaat. Wie dat zijn? Daarvoor kun je weer teruggrijpen op de inventarisatie van de belanghebbenden en hoe zij al meedachten en deden (dat overzicht is na je vragen uit het vorige canvas immers beschikbaar gekomen).

15. Welke instrumenten kan de gemeente inzetten?

De volgende vraag die je kunt beantwoorden is; wat hebben wij dan als overheid in ons aanbod? Hoe kunnen we doen wat nodig is, waarmee doen we dat? Wat hebben wij tot onze beschikking?

De overheidsparticipatietrap van de Rob zegt: in een uiterst geval moet je misschien iets 'regelen', maar voordat je dat doet zijn er nog allerlei andere mogelijkheden om op een of andere manier van waarde te zijn. Dat kan bijvoorbeeld zijn door dingen te stimuleren, door ze een podium te geven, door mensen met elkaar in contact te brengen. Soms moet je subsidiëren, je kunt ook een opdracht geven (dat is een andere vorm van publiek geld beschikbaar maken), je kunt wellicht regels wegnemen, je kunt helpen met het netwerk in kaart te brengen, je kunt allerlei dingen doen als overheid. Die staan op het canvas - niet uitputtend.

Ook hier doe je wat je predikt: je stelt niet iets voor wat alleen jou wel een leuk idee lijkt. Hebben mensen zelf een idee over wat er nodig is? Wat er kan? Wat handig zou zijn? Wat nodig? **Maak de vraag uit de samenleving ook op het punt van de instrumenten expliciet en ga daar zo veel mogelijk vanuit in de plannen.**

16. Wat stelt het college voor?

En nu (pas!) kom je bij het collegevoorstel. Als dat er is natuurlijk. Op het moment dat het college al lang weet dat er iets aan de hand is of ergens een kans is, dan heeft het college daar wellicht al plannen voor, en die hebben ze voorbereid met ambtenaren. Sluit hun collegevoorstel aan bij onze analyse? Zie zij dezelfde opgave als wij? Kiezen ze de instrumenten die ik als raadslid met al mijn beelden van wat de overheid zou moeten doen, ook zou kiezen? Kan het minder?

17. Wat is mijn interventie (wat doe ik als individueel raadslid)?

En dan kom je eindelijk (!) bij de vraag; en wat doe ik nou? Wat wordt mijn interventie?

Maar wacht. Je hebt toch al van alles gedaan? Je hebt vragen gesteld, je hebt gekeken hoe het zat, democratisch gezien. Je hebt gekeken welke mensen invloed hebben op een beslissing, welke belangen misschien onvoldoende over het voetlicht zijn gekomen, welke belangen nou juist gediend zijn met een bepaald voorstel van bepaald overheidshandelen. Je hebt al heel veel gedaan!

Hier komt weer dat onderscheid tussen democratie en politiek uit de inleiding. Wat je tot nu toe hebt gedaan zou je kunnen scharen onder het kopje 'democratie'. Je zorgt ervoor dat de dingen democratisch(er) gebeuren. Vanaf nu wordt het politiek.

Over de verschillen tussen wat jij ziet, wat je collega-raadsleden zien, en wat het college voorstelt, is een gesprek nodig. Want nu gaan we afwegen, en dat betekent dat belangen botsen. Nu moeten we iets doen om die verschillende belangen bij elkaar te vormen tot het 'algemeen belang'.

Hier wordt het politiek: hoe kijk jij tegen de wereld aan? Is die al zoals jij denkt dat hij moet zijn, of moet er iets anders? Waar let jij dan op? Wat vind jij dat de rol van de overheid daarin zou moeten zijn? Wat vind jij dat de rol van de markt daarin zou moeten zijn? En ook wat vindt jij dat de rol van individuen daarin zou moeten zijn? Of de verantwoordelijkheid van collectieven? Daar proef je al politieke ideologie.

En nu denk je misschien: mag ik dan nu eindelijk eens in debat met iemand? Dat hangt ervanaf. Dat gesprek waarin je belangen laat botsen tot er algemeen belang uit komt, zou je inderdaad in de raadszaal kunnen doen. En als werkvorm kun je dan kiezen voor het "debat". Met een debat maak je de verschillen tussen de opvattingen scherp, en is de verantwoording helder. Hier kwam die partij met belang zus vandaan, hier die partij met belang zo. Is het afgelopen, dan kan iedereen kijken wat van die belangen tot zijn recht is gekomen in de keuze. Als je een goed debat hebt, dan verwoord je dat ook expliciet. Het debat als vorm heeft als doel: verschillen scherp maken, belangen afwegen en publieke verantwoording over de keuze 'in het algemeen belang'.

Maar als je met elkaar nog tot een overeenstemming moet komen, als de oplossing nog niet duidelijk is, als er iets voorligt waar de verschillen niet scherper, maar juist minder groot moeten worden om tot een goed besluit te komen, dan is het debat geen goede werkvorm. Dan is een vorm met als doel 'consensus' wellicht een betere keuze. Of is het verstandig om het debat te voeren om de verschillende belangen scherp in beeld te krijgen, maar de beslissing over wat je vervolgens wilt gaan doen, later te nemen, en in de tussentijd een werkvorm (dat kan natuurlijk ook in het openbaar) in te zetten die consensus mogelijk maakt.

Jouw interventie kan zich afspelen in het gemeentehuis. Je gaat vragen stellen, moties of amendementen indienen. Geld beschikbaar stellen. Een nieuwe regel verzinnen.

Maar misschien doe je wel iets anders, iets buiten het gemeentehuis. Een rondgang, een hoorzitting, een actie voeren. Soms hoort het bij jouw stijl om iets op poten te zetten als het college ergens zoveel of zo weinig doet wat jou niet zint. Of misschien wil je de tegenmacht versterken, door je bijvoorbeeld aan te sluiten bij een bewonerscollectief of initiatief.

18. Wat is onze interventie als raad (wat doen we gezamenlijk)?

Ieder individueel raadslid heeft dus de mogelijkheid om op een of andere manier te interveniëren in de democratie (dat heeft ook iedere burger trouwens). Maar je voelt al wel aan dat het niet heel handig is om allemaal individueel een actie te ondernemen. Op het moment dat je met 15, 39 of

45 raadsleden allemaal iets doet, wordt het verstandig om dat een beetje met elkaar te bespreken. Dat maakt het voor burgers overzichtelijk wat de raad uitspookt. Op het moment dat je dat doet, dat kun je kijken: waar zit er overlap? Of waar gaan we als raadsleden/fracties juist hele verschillende dingen doen? Dat is natuurlijk allebei goed.

Op het moment dat drie fracties besluiten; de stem van deze groep bewoners moet versterkt worden, is het wellicht handig om daar gelijk in op te trekken. Dat is "partijpolitiek gezien" onverstandig. Je kunt je minder profileren. Maar voor het algemeen belang is het prettig dat je de tijd van deze bewoners niet verprutst. Je onderscheid je dan niet door op een andere tijd op werkbezoek te komen, maar door dat samen te doen met andere raadsleden en dan vanuit een ander politiek perspectief in gesprek te gaan.

Expliciet maken wat je gaat doen en waarom, kan ook steun voor jouw individuele interventie opleveren. Als je duidelijk maakt: "Dit is de democratische praktijk die wij als raad constateren; dit is er in mijn ogen nodig; dit wordt er voorgesteld; dit komen deze mensen dus tekort; en dat ga ik doen om dat tekort aan te vullen" zijn er wellicht andere raadsleden die dat met je eens zijn. En jouw amendement steunen, aan jouw actie willen meedoen, de hoorzitting toch willen.

Je bepaalt met elkaar hardop: wat doen we samen en wat doen we individueel. Door ook daarover helderheid te hebben, is het voor burgers duidelijk wat er gebeurt. Je gebruikt dan de gemeenteraad als "forum" om te laten weten wat je doet, ook buiten de raad. Dit kan de zichtbaarheid en toegankelijkheid van de gemeenteraad vergroten en trouwens ook de samenwerking met burgers en ambtenaren verbeteren.

19. Wat bestellen wij als raad? (Besluit en opdracht aan het college/ambtenaren)

Wat wel nodig is, maar je niet zelf doet, bestel je bij het college. Iets dat je onderzocht wil zien, geld dat beschikbaar moet komen, een brug gerenoveerd, een contract gesloten, een organisatie doorgelicht, een groep burgers in een herstructureringswijk ondersteund, de grondopbrengst van een nieuwbouwplan veranderd.

De ambtelijke organisatie en de wethouders werken voor de gemeenschap, maar ook voor de raad. Je kunt als gemeenteraad natuurlijk altijd zeggen: drie van ons gaan zelf op onderzoek naar de problemen in de sportwereld. Wat is er te duur, waar gaat het goed? Dat kan heel waardevol zijn.

Maar je kunt daar ook een scherpe opdracht voor formuleren aan de ambtenaren en duidelijk maken waar jij een bescheiden maar invloedrijke rol wil. Hoe scherper je die opdracht formuleert en hoe groter de meerderheid is waarmee je die opdracht uitstuurt, hoe groter de kans dat er iets uitkomt waar je wat aan hebt. En waar de gemeenschap dus iets aan heeft.

20. In hoeverre verbetert dit de democratische praktijk? (Toets op democratische waarden)

Tot slot moet je je afvragen: helpt dit? Vanuit die democratische waarden waar je mee bent begonnen: in hoeverre verbetert dit de democratische praktijk? Als wij ons ermee bemoeien, wat doet dat dan met burgerschap? Als wij er ons *niet* mee bemoeien, wat doet dat dan met de in-

BETA — TESTVERSIE

clusie van groepen die we buiten beeld zagen verdwijnen? Op het moment dat wij geld op een of andere manier in de samenleving stoppen, wat doet dat dan met de verhoudingen tussen groepen? En waar slaat de winst neer van dat publieke geld? Op het moment dat wij besluiten om tempo te maken, wat doet dat dan met de ruimte voor invloed van anderen? Op het moment dat wij besluiten meer ruimte te maken voor de invloed van anderen, wat doet dat dan met de efficiëntie? Hoe zijn we transparant over dit hele proces? Dat zijn allemaal vragen die stelt op het moment dat je iets voorstelt.

Op het moment dat je constateert; we hebben het goed gedaan, het wordt er nu democratisch beter op dank zij onze interventie, dan kun je vol overtuiging zeggen; ik ben van waarde voor de lokale democratie.

Permanent beta :) versie woensdag 5 oktober 2016, Leiden

Reacties ontvang ik heel graag!

Marije van den Berg

marije@whiteboxing.nl

whatsapp mag ook: 0646741903

en op twitter heet ik @marije